

สมมติฐานของความเท่าเทียมกันในฐานะพื้นฐานของศีลธรรม

ในส่วนท้ายของบทที่แล้ว เราได้อธิบายท่อนเรื่องของสิทธิลงมาสู่เรื่องของความยุติธรรมทางการกระจาย อ้างว่า การแบ่งแยกระหว่างผลประโยชน์ของสังคมที่ปกครองโดยศีลธรรม กับผลประโยชน์ของสังคมที่ปกครองโดยเรื่องของนโยบาย ตรงกับการแบ่งแยกระหว่าง ประโยชน์สูงสุดที่สุดที่ทุกคนได้รับจากการแบ่งสรรให้อย่างเท่าเทียมกัน กับประโยชน์ส่วนเพิ่ม ที่สังคมไม่อาจแบ่งสรรให้อย่างเท่าเทียมกันกับทุกคนได้ การอธิบายเช่นนี้ อาจทำให้เรามีปัญหาในลักษณะของการอ้างเหตุผลวงเป็นวงกลม ถ้าหากว่าพันธะที่บังคับให้สังคมกระจายประโยชน์สูงสุดให้แก่แต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันนั้น เป็นพันธะทางศีลธรรมที่เกิดมาจากการที่แต่ละบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องผลประโยชน์ชนิดหนึ่งของเขา

เพื่อที่จะแก้ปัญหากการอ้างเหตุผลวงเป็นวงกลมดังกล่าว เราจำเป็นต้องกลับมาดูความคิดของมิลล์ เกี่ยวกับที่มาของสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันของปัจเจกบุคคล ว่ามิลล์เห็นว่า สิทธิเช่นนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และดูว่า ความคิดของมิลล์สามารถพาเราออกจากปัญหากดังกล่าวข้างต้นได้หรือไม่

สำหรับมิลล์ สิทธิของแต่ละบุคคลที่ได้รับการปฏิบัติจากสังคมอย่างเท่าเทียมกันเกิดขึ้นมาได้สองทาง (อย่างกว้างระดับกัน) ทางหนึ่งก็คือ เกิดขึ้นมาจากหลักของการตอบแทนอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักศีลธรรมอันหนึ่งที่สนับสนุนประโยชน์สูงสุดของสังคม และเป็นเพียงหลักการระดับรอง มิลล์กล่าวว่า

เป็นหน้าที่ที่เราจะต้องปฏิบัติต่อแต่ละคนตามสิ่งที่สมควรสำหรับเขา ตอบแทนความดีด้วยความดี เช่นเดียวกับที่ละงับความชั่วด้วยความชั่ว ดังนั้น ย่อมตามมาอย่างเดียวกันไม่ว่า เราควรจะทำปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (เมื่อไม่มีหน้าที่อื่นห้าม) สำหรับผู้ที่สมควรจะไ้รับจากเราอย่างเท่าเทียมกัน และสังคมควรจะทำปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับผู้ที่สมควรจะไ้รับจากสังคมอย่างเท่าเทียมกัน นั่นคือ สำหรับผู้ที่สมควรจะไ้รับเท่า ๆ กันอย่างสมบูรณ์ (4 : 76-7)

หมายความว่า หากสังคมมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติคือสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไว้ก่อนอื่น นั่นต้องมาจากการที่สังคมมีสมมติฐานว่า ในระดับพื้นฐาน สมาชิกทุกคนรับภาระต่อสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงควรจะได้รับผลได้ตอบแทนอย่างเท่าเทียมกัน นี่เป็นทางที่เราไม่อาจจะใช้อธิบายศีลธรรมได้อย่างไม่อ้างวนเป็นวงกลม เพราะการกระทำของสังคมดังกล่าว เกิดขึ้นมาจากความคิดทางศีลธรรมอื่นที่พื้นฐานกว่าที่ว่า บุคคลควรจะได้รับผลตอบแทนตามสิ่งที่เขาได้กระทำ ซึ่งเป็นเรื่องของหลักการที่ควบคุมเรื่องการให้และการรับระหว่างบุคคลในสังคม

แต่สำหรับมิลล์ ไม่จำเป็นที่พันธะทางสังคมดังกล่าวจะต้องมาจากหลักการ เช่นนั้น มิลล์เห็นว่า ความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่สามารถ "... ออกมาโดยตรงจากหลักการแรกของศีลธรรม ..." (4 : 77) นั่นคือ เป็นสิ่งที่มือผู้แล้วในทิวความหมายของประโยชน์สุขหรือหลักมสุขเอง เขากล่าวว่า

หลักการนั้น จะเป็นแค่เพียงส่วนวนถ้อยคำอันไร้ค่าทางเหตุผล นอกเสียแต่ว่า ความสุขในชีวิตรดับที่เท่ากันของแต่ละคน (อาจกล่าวเมื่อไว้ควยว่าในประเภทเดียวกัน) ถูกถือนับเอาอย่างแน่นอนตายตัวว่า มีค่ามากเท่ากับความสุขของคนอื่น (4 : 77) และกล่าวขยายไว้ในเชิงอรธว่า

อาจจะบรรยายได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นได้ว่า หลักประโยชน์นิยมถือว่า ปริมาณที่เท่ากันของความสุข เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเท่ากัน ไม่ว่าจะรู้สึกโดยบุคคลเดียวกันหรือต่างบุคคลกัน อย่างไรก็ตามนี้ไม่ใช่ข้อที่สมมติเอา และทั้งไม่ใช่ข้ออ้างที่จำเป็นสำหรับสนับสนุนหลักประโยชน์นิยม แต่ที่จริงแล้ว คือตัวหลักการนั่นเอง (4 : 77)

สิ่งที่มิลล์หมายจากข้ออ้างเหล่านี้ก็คือ การที่ความสุขคือสิ่งที่น่าปรารถนา และเป็นสิ่งที่อาจวัดค่าทางปริมาณได้นั้น ก็ย่อมหมายความว่า ความสุขในปริมาณที่เท่ากัน ย่อมเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเท่ากัน ดังนั้น ในการสนับสนุนประโยชน์สุขของส่วนรวม เราจึงควรเลือกมาตรการ ที่กระจายปริมาณความสุขให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไว้ก่อนอื่น หรืออาจกล่าวในอีกทางหนึ่งว่า ในเมื่อปริมาณที่เท่ากันของความสุขเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเท่ากัน ทุกคนก็ย่อมปรารถนาความสุขนั้นเท่า ๆ กัน ดังนั้น เราจึงควรแบ่งสรรความสุขให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นี่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการที่ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความสุข ไม่ว่าจะในปริมาณใดก็ตาม อย่างเท่าเทียมกัน สิทธินี้มีแฝงอยู่แล้วในทิวความคิดเรื่องประโยชน์สุขเอง แม้จะไม่ใช่ว่าสิ่งที่ออกมาอย่างจำเป็นตามตรรก แต่ก็เป็นสิ่งที่ออกมาอย่าง

จำเป็นจากการที่บางสิ่ง "เป็น" ดังนั้นบางสิ่งจึง "ควร" เพราะนี่เป็นทางเคี้ยวที่ศีลธรรมจะเกิดขึ้นมาจากความเข้าใจทางสทิปัญญา

ในเมื่อสิทธิที่เท่าเทียมกันต่อการที่จะได้รับความสุข เป็นสิ่งที่ออกมาได้โดยตรง จากความคิดเรื่องประโยชน์สุขแต่เพียงลำพัง ดังนั้น การอธิบายศีลธรรมสำหรับมิลล์ คุ้มความยุติธรรมทางการกระจาย จึงไม่เป็นการอธิบายที่อ้างว่าเป็นวงกลม เพราะ ข้อเรียกร้องต่อความเท่าเทียมกันดังกล่าว ในเบื้องต้นแล้ว ไม่ได้เป็นพันธะทางศีลธรรม (7 : 40) แต่เป็นเพียงข้อเรียกร้องให้สังคมยึดถือปฏิบัติต่อความสุขของสมาชิกแต่ละคน อย่างเท่าเทียมกันก่อนอะไรอื่น โดยนัยนี้ เราย่อมสามารถกล่าวได้ว่า สำหรับมิลล์แล้ว สิ่งหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังของศีลธรรม ก็คือความยุติธรรมทางการกระจาย ซึ่งเป็นสิ่งที่วางอยู่บนความคิดที่ว่า ความสุขของแต่ละคนเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเท่ากัน

ปัญหาสุดท้าย ในการตีความจริยศาสตร์ของมิลล์ที่ผ่านมาก็คือ การนำการตีความนี้ไปเชื่อมโยงกับข้อพิสูจน์หลักประโยชน์สุขของมิลล์ เพราะที่ผ่านมาโดยตลอด เรายังไม่เคยอ้างพาดพิงไปถึงข้อพิสูจน์ดังกล่าว จึงยังน่าสงสัยว่า การตีความที่ผ่านมาจะ สามารถสอดคล้องเข้ากันได้ กับการพิสูจน์หลักประโยชน์สุขของมิลล์หรือไม่อย่างไร

การพิสูจน์หลักประโยชน์สุขของมิลล์มีสามขั้นตอน* ในขั้นแรกมิลล์อ้างว่า การที่บุคคลแต่ละคนปรารถนาความสุขของตน เป็นสิ่งที่ เป็นประจักษ์พยานและเป็นข้อตัดสินในทาง สทิปัญญาให้กับความจริงที่ว่า ความสุขของแต่ละคนเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา (นี่ตามมาจากสิ่ง ที่อาจเรียกได้ว่าทฤษฎีประจักษ์พยาน (Theory of Evident) ของมิลล์ที่ว่า ประจักษ์พยานเกี่ยวกับที่จะแสดงให้เห็นว่าบางอย่าง เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา ก็คือ มีบางคนปรารถนาสิ่ง นั้น) ในขั้นที่สองมิลล์อ้างว่า สิ่งเกี่ยวกับใคร ๆ ปรารถนาในฐานะเป้าหมาย ก็คือความสุข ของคน จากทั้งสองนี้ มิลล์สรุปในขั้นที่สามว่า ความสุขของส่วนรวมเป็นสิ่งเกี่ยวกับน่าปรารถนาในฐานะเป้าหมาย ดังนั้น ประโยชน์สุขของส่วนรวมคือเกณฑ์ตัดสินค่าทางจริยธรรม

*บทที่ 4 ของ "Utilitarianism"

โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่เข้าใจกันว่า การพิสูจน์หลักประโยชน์สุขของมิลล์เป็นการพิสูจน์ว่า ผลรวมของความสุขของแต่ละคนเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา* นี่อาจเปิดโอกาสให้ตีความจักมิลล์ไว้ในกลุ่มนักปรัชญาประโยชน์นิยมที่เห็นว่า เราควรที่จะเลือกสิ่งที่ก่อให้เกิดปริมาณผลรวมของความสุขที่สูงที่สุด มากกว่าสิ่งที่ก่อให้เกิดปริมาณผลรวมของความสุขที่น้อยกว่า แม้ว่าสิ่งหลังจะกระจายผลรวมของความสุขให้แก่แต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน ยิ่งกว่า แต่เราก็ได้เห็นแล้วว่า ความเข้าใจดังกล่าวนี้ ชัดแจ้งกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมกับประโยชน์สุขของมิลล์ ทั้งนี้การตีความมิลล์ดังกล่าว น่าจะเป็นสิ่งที่ผิด หรือในการพิสูจน์หลักประโยชน์สุข มิลล์พลาดที่จะระวังปัญหาเรื่องการกระจาย

นี่เป็นสิ่งที่แก้ไขให้มิลล์ได้ไม่ยาก สามารถทำได้เพียงด้วยการเติมข้ออ้างที่ว่า ความสุขของแต่ละคนในปริมาณที่เท่ากัน เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเท่ากัน เข้าไปในการพิสูจน์หลักประโยชน์สุขของมิลล์ (นี่เป็นข้ออ้างที่ไม่ขัดแย้งกับข้ออ้างอื่น) ซึ่งเราก็จะได้ข้อเรียกร้อง (ที่สอดคล้องกับความคิดส่วนที่เราพิจารณาของมิลล์ยิ่งกว่า) ที่ว่าเราควรที่จะเลือกสิ่งที่ก่อให้เกิดปริมาณผลรวมของความสุขที่สูงที่สุด อย่างที่สามารถกระจายให้แก่แต่ละคนอย่างเท่าเทียมกัน หรืออาจจะกล่าวให้สั้นลงไปกว่านั้น (อย่างที่ไม่ต้องอ้างถึงผลรวมของความสุข) ได้ว่า เราควรที่จะเลือกสิ่งที่ทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถมีความสุขได้สูงที่สุดร่วมกันและอย่างเท่าเทียมกันที่สุดที่เป็นไปได้ นี่ยังคงสอดคล้องกับข้อสรุปที่ว่า ประโยชน์สุขสูงสุดก็คือเกณฑ์ตัดสินค่าทางจริยธรรม เพียงแต่ต้องเป็นประโยชน์สุขสูงสุดที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการกระจายช่วยเท่านั้น

หัวใจของการพิสูจน์ของมิลล์วางอยู่บนข้ออ้างที่ว่า ความสุขของแต่ละคนเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาสำหรับตัวของเขาเอง ข้ออ้างดังกล่าวนี้อาจขยายความเพิ่มเติมได้อย่างสอดคล้องว่า แต่ละคนปรารถนาความสุขของตนเท่า ๆ กับที่คนอื่นปรารถนาความสุขของตน

* ดูตัวอย่างการตีความในลักษณะนี้ได้ ใน Henry R. West, "Mill's 'Proof' of the Principle of Utility," in The Limits of Utilitarianism, Edited by Harlan B. Miller and William H. Williams (Minneapolis : University of Minnesota press, 1982), Part C.

ข้ออ้างนี้พอเพียงที่จะเป็นข้อตัดสินนำทางสติปัญญา ไปสู่การเป็นผู้ที่มีศีลธรรม (7 : 37) และเป็นผู้ที่ยุติธรรม แค่อะไรคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังข้ออ้างทั้งสองดังกล่าว ค่ายการมองออกไปจากภายใน ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะมีอะไรอื่นได้ นอกจากข้อเท็จจริงที่ว่า เราปรารถนาความสุขของตัวเราเอง และเราขยายความจริงนี้ออกไปเป็นสมมติฐานที่เรามีต่อคนอื่นทุกคน ดังนั้น ที่จริงแล้ว ศีลธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการที่เราขยายความจริงของเราไปสู่ผู้อื่น เริ่มต้นด้วยความคิดว่า คนอื่นก็มีจิตหรือความรู้สึกสำนึกคนเช่นเดียวกับเรา ตามด้วยความคิดที่ว่า คนอื่นก็กระทำการต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาความสุขและต้องการหลีกเลี่ยงความทุกข์เช่นเดียวกันกับเรา และตัดสินว่า คนอื่นก็ต้องการความสุขบางอย่างมากเท่า ๆ กับที่เราต้องการ นี่เป็นเหตุผลที่พอเพียง ที่จะเสนอให้เราเลือกเป็นคนที่มีศีลธรรม ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็คือ พรหมที่จะยอมรับหลักการที่สนับสนุนประโยชน์สุขของคนอื่นมากเท่า ๆ กับที่สนับสนุนประโยชน์สุขของเรา ดังนั้น อภิปรัชญาของศีลธรรมก็คืออภิปรัชญาเกี่ยวกับจิตของผู้อื่นนั่นเอง ไม่ว่าจะในเรื่องของการปรารถนาความสุข หรือสิ่งที่มีค่าสำหรับแต่ละบุคคล เพราะระดับหนึ่ง เราต้องยึดเอาไว้ในใจก่อนว่าคนอื่นเหมือนกับเรา*

* ข้ออ้างนี้ไม่ได้ขัดแย้งอะไรกับการที่เรายอมรับว่า ในปัญหาเรื่องสิ่งที่มีค่า อาจมีขอบเขตหนึ่ง ที่แต่ละคนปรารถนาความสุขในทางที่แตกต่างกัน ดังนั้น เสรีภาพเป็นสิ่งที่เราก็คิดว่า มีค่าสูงยิ่ง ในฐานะหนทางที่แต่ละคนจะแสวงหาความสุขตามความต้องการของตน

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย